

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

3 października 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Roman Trzaskowski

SSN Karol Weitz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 3 października 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z 9 marca 2022 r., V ACa 67/19,
w sprawie z powództwa A.B.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
z udziałem interwenienta ubocznego A.B.1
o ustalenie nieważności umowy,

1. oddala skargę kasacyjną;

**2. obciąża kosztami postępowania kasacyjnego pozwaną,
pozostawiając ich wyliczenie referendarzowi sądowemu.**

Roman Trzaskowski

Paweł Grzegorzczak

Karol Weitz

(K.G.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 6 listopada 2018 r. Sąd Okręgowy w Gliwicach oddalił powództwo A.B. przeciwko Bank Spółce Akcyjnej w W. z udziałem interwenienta ubocznego po stronie powoda A.B.1 o ustalenie (pkt 1) i orzekł o kosztach postępowania (pkt 2).

Powyższe orzeczenie oparł na następujących ustaleniach faktycznych:

W dniu 19 października 2004 r. strony zawarły umowę pożyczki hipotecznej, na podstawie, której pozwana udzieliła powodowi pożyczki w wysokości 280 000 zł, co stanowi równowartość sumy w CHF, obliczonej zgodnie z kursem określonym w tabeli banku z daty uruchomienia kredytu. Powód zobowiązał się spłacić w złotych równowartość kwoty pożyczki w CHF, z zastosowaniem kursu CHF z dnia płatności raty pożyczki według tabeli kursów banku. Pożyczka była oprocentowana według zmiennej stopy procentowej, opartej na stopie referencyjnej LIBOR, powiększonej o stałą marżę banku. W dniu 20 września 2015 r. strony zawarły aneks do umowy pożyczki, w którym zmodyfikowano zasady jej spłaty.

Przed zawarciem umowy powód zadawał pytania pracownikowi pozwanej i czytał umowę. Z udzielonych informacji wynikało, że najkorzystniejszy jest kredyt zaciągany w CHF. Powodowi przedstawiono symulację spłaty pożyczki i pożyczki złotowej; raty w przypadku pożyczki w CHF były znacznie niższe. Na kredyt złotowy powód miał zbyt niską zdolność kredytową. Przed podpisaniem umowy doszło do negocjacji marży i prowizji.

Powód spłacał samodzielnie pożyczkę do czasu, gdy został bezrobotnym; wówczas pożyczkę spłacała przez kilka lat jego siostra A.B.1. Spłat zaprzestali w 2017 r., skutkiem czego umowa pożyczki została wypowiedziana przez bank. Powód nigdy nie spłacał pożyczki w CHF.

Sąd Okręgowy uznał, że powód nie wykazał, iżby umowa pożyczki była nieważna, względnie, by była sprzeczna z dobrymi obyczajami, naruszając w ten sposób interes konsumenta. Zdaniem Sądu, nawet gdyby uznać, że bezskuteczne lub nieważne jest zawarte w umowie pożyczki odesłanie do kursu tabelarycznego, miejsce takiego postanowienia powinien zastąpić zwyczaj, zgodnie z którym właściwym kursem przeliczania zobowiązań jest kurs rynkowy.

Na skutek apelacji powoda, Sąd Apelacyjny w Katowicach, wyrokiem z dnia 9 marca 2022 r., w pkt 1 zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że: a) ustalił, że nieważna jest umowa pożyczki, o numerze [...], zawarta w dniu 19 października 2004 r. pomiędzy Bank Spółką Akcyjną w W. a A.B.; b) zasądził od pozwanej na rzecz powoda 11 817 zł z tytułu kosztów procesu; w pkt 2-3 orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego w zakresie, w jakim obejmowały przytoczenie treści umowy pożyczki i określenie zakresu, w jakim została wykonana. Nie podzielił natomiast zasadniczej konstatacji Sądu Okręgowego co do ważności umowy pożyczki. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, za zasadne należało uznać stanowisko powoda o nieważności umowy pożyczki, czego podstawę stanowią art. 385¹ § 1 i art. 58 k.c.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniosła pozwana, zaskarżając orzeczenie w całości, zarzucając naruszenie 267 TFUE w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady (WE) nr 93/13 z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. UE L 95, poz. 29, dalej - „dyrektywa 93/13”); art. 189 k.p.c.; art. 385¹ § 1-3, art. 385² k.c. w związku z art. 1 ust. 2 i 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 oraz § 9 ust. 3 Regulaminu kredytowania osób fizycznych w ramach usług bankowości hipotecznej w Banku Millennium S.A.; art. 385¹ § 1 i § 3, art. 720 k.c. w związku z art. 69 ust. 1 i 2 i art. 78 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz. U. z 2024, poz. 1646, dalej - „pr. bank.”) oraz w związku z art. 3 ust. 1 i art. 4 ust. 2 i art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, art. 111 ust. 1 pkt 4 pr. bank.; art. 56, art. 65, art. 385¹ § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13; art. 358 § 2 w związku z art. 3, art. 385¹ § 2 k.c. i art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13; art. 24 i art. 32 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (jedn. tekst: Dz. U. z 2022, poz. 2025, dalej – „ustawa o NBP”) w związku z uchwałą nr 47/2007 Zarządu NBP z dnia 18 grudnia 2007 r. zmieniającą uchwałę 51/2002 Zarządu NBP z dnia 23 września 2002 r.; art. 4 w związku z art. 1 ust. 1 lit. a i b ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 165, poz. 984, dalej – „ustawa z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe”) w związku z art. 316 § 1 k.p.c. i art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej pozwanej ogniskowały się wokół trzech kwestii - interesu prawnego powoda w żądaniu ustalenia nieistnienia stosunku prawnego wynikającego ze spornej umowy, abuzywności postanowień zawartych w spornej umowie i – jeżeli uznać, że w umowie znajdują się postanowienia abuzywne – konsekwencjach tego stanu rzeczy, w tym zwłaszcza możliwości rekonstrukcji treści umowy po wyeliminowaniu postanowień niedozwolonych, względnie zastąpienia luki powstałej po ich wyeliminowaniu.

Odnosząc się do pierwszego z tych zagadnień, należało przypomnieć, że interes prawny, o którym mowa w art. 189 k.p.c., powinien być rozumiany w sposób elastyczny, z uwzględnieniem celów, jakim odpowiada sądowa ochrona prawna, a także przedmiotowych granic prawomocności materialnej wyroku (art. 365 w związku z art. 366 k.p.c.). To, że wyrok ustalający nieistnienie stosunku prawnego wynikającego z umowy może implikować konieczność rozliczenia się stron ze spełnionych wzajemnie świadczeń, a zakres tych rozliczeń może stanowić przedmiot sporu, nie wyklucza w tym kontekście interesu prawnego w żądaniu ustalenia. Roszczenie o wynagrodzenie za korzystanie z udostępnionego kapitału, które pozwana wskazywała jako źródło niejasności co do wzajemnych rozliczeń stron, zostało zanegowane wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 15 czerwca 2023 r., C-520/21, *Arkadiusz Szczesniak przeciwko mBank S.A.*, ECLI:EU:C:2023:478. W wyroku z dnia 23 listopada 2023 r., C-321/22, *ZL, KU, KM przeciwko Provident Polska S.A.*, ECLI:EU:C:2023:911, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej stwierdził ponadto, że dyrektywa 93/13 sprzeciwia się takiej wykładni przepisów krajowych, która negowałaby interes prawny jako przesłankę powództwa zmierzającego do stwierdzenia bezskuteczności nieuczciwego warunku umownego z tego powodu, że konsumentowi może przysługiwać powództwo o zwrot nienależnego świadczenia, lub gdy może się on powołać na tę bezskuteczność, podejmując obronę przed powództwem zmierzającym do zasądzenia świadczenia opartego na takim warunku umownym.

Zarzut naruszenia art. 189 k.p.c. należało tym samym uznać za bezzasadny.

W odniesieniu do pozostałych zagadnień, na których skupiono zarzuty skargi, należało dostrzec, że kwestie te były wielokrotnie i wszechstronnie rozważane w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego, w kontekście zbliżonych stanów faktycznych związanych ze stosowaniem przez banki w umowach kredytu zawieranych z konsumentami i powiązanych z frankiem szwajcarskim postanowień umownych wyrażających ryzyko walutowe i odsyłających do tabel kursowych banku przy przeliczeniu waluty obcej na złote polskie i odwrotnie. Analiza ta, uwzględniająca szeroki dorobek judykatury Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, doprowadziła do utrwalenia się jednolitych kierunków orzeczniczych, w których przesądzono m.in., że: po pierwsze, określenie wysokości należności obciążającej kredytobiorcę w umowie kredytu (pożyczki) powiązanej z walutą obcą z odwołaniem do kursu waluty obcej ustalanego jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów jego oznaczania, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu (por. np. wyroki Sądu Najwyższego dnia 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22, z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, z dnia 9 września 2022 r., II CSKP 794/22, z dnia 25 października 2023 r., II CSKP 820/23, z dnia 21 listopada 2023 r., II CSKP 1602/22, z dnia 29 listopada 2023 r., II CSKP 1753/22, z dnia 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22, z dnia 24 maja 2024 r., II CSKP 1560/22 i z dnia 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22 oraz powołane tam dalsze orzecznictwo; w orzecznictwie unijnym zob. zwłaszcza wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 18 listopada 2021 r., C-212/20, *M.P. i B.P. przeciwko A*, ECLI:EU:C:2021:934), po drugie – po wyeliminowaniu z umowy kredytu (pożyczki) powiązanej z frankiem szwajcarskim niedozwolonych postanowień określających wysokość należności obciążającej kredytobiorcę z odwołaniem do kursu waluty obcej ustalanego jednostronnie przez bank, utrzymanie umowy w mocy w pozostałym zakresie nie jest możliwe, zarówno w przypadku umów indeksowanych, jak i denominowanych w walucie obcej (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, z dnia 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22, z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22 i II CSKP 382/22, z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22, z 20 maja 2022 r., II CSKP 796/22, z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, z 20 lutego 2023 r.,

II CSKP 809/22, z dnia 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22, z dnia 29 listopada 2023 r., II CSKP 1753/22, z dnia 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22, z dnia 24 maja 2024 r., II CSKP 1560/22 i z dnia 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22 oraz powołana tam dalsza judykatura).

Ocena spornej umowy pożyczki dokonana *in casu* przez Sąd Apelacyjny wpisywała się we wskazane kierunki orzecznicze, a w skardze kasacyjnej nie powołano żadnych nowych, nierozważanych dotychczas argumentów, które mogłyby ją podważać, zarówno *in genere*, jak i z uwzględnieniem ustalonych okoliczności sprawy, w której wydano zaskarżony wyrok.

Materiał sprawy nie pozwalał przyjąć, wbrew stanowisku pozwanej, aby sporne postanowienia umowne były przedmiotem indywidualnych uzgodnień między stronami, co miałoby wyłączać ich kwalifikację jako niedozwolonych na podstawie art. 385¹ § 1 k.c. (art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13). Za przejaw takiego rzeczywistego wpływu nie można, co oczywiste, traktować faktu, że powód wystąpił z wnioskiem o udzielenie kredytu, co miało zdaniem pozwanej inicjować „proces negocjacyjny”, który doprowadził do zawarcia w umowie abuzywnych postanowień przeliczeniowych.

Oceny abuzywności postanowień umownych dokonuje się według daty zawarcia umowy (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2), toteż bez znaczenia jest w tej mierze rzeczywisty sposób stosowania postanowień przeliczeniowych przez pozwaną, w tym rynkowy charakter stosowanego kursu, a w związku z tym faktyczny wpływ spornej klauzuli umownej na sytuację ekonomiczną konsumenta (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22 i powołane tam dalsze orzecznictwo). Bez znaczenia jest także okoliczność, że przedmiotem negocjacji była marża, a powód wynegocjował marżę niższą od standardowej. Abuzywności postanowień przeliczeniowych nie uchylała również eksponowana w skardze kasacyjnej okoliczność, że powód mógł dokonywać spłaty pożyczki bezpośrednio w walucie indeksacji lub domagać się jej przewalutowania (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 21 września 2023 r., C-139/22, *AM i PM przeciwko mBank S.A.*, ECLI:EU:C:2023:692, a także wyroki

Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2023 r., II CSKP 820/23 i z dnia 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22).

Trafności dokonanej przez Sąd Apelacyjny oceny abuzywności zawartych w umowie klauzul przeliczeniowych nie podważała argumentacja pozwanej oparta na przepisach ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, dnia 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22, z dnia 25 października 2023 r., II CSKP 820/23 i z dnia 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22). To, że Sąd Apelacyjny nie wyciągnął oczekiwanych przez pozwaną wniosków ze stanu prawnego wprowadzonego ustawą z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe, nie mogło tym samym naruszać również art. 316 § 1 k.p.c.

W zakresie, w jakim skardze wskazywano na konieczność oddzielenia oceny abuzywności postanowień przeliczeniowych od zgodności z prawem mechanizmu indeksacji pożyczki, należało zwrócić uwagę, że postanowienia umowne określające sposób ustalenia kursu waluty obcej i postanowienia wiążące saldo kredytu (pożyczki) oraz wysokość rat z walutą obcą (walutą indeksacji) stanowią – jak wielokrotnie wskazano już w orzecznictwie – nierozłączne składniki mechanizmu indeksacji, nadającego umowie kredytu (pożyczki) określony charakter, którego elementem jest ryzyko walutowe. Usunięcie jednego z nich rzutuje na istotę drugiego, toteż nie mogą one stanowić odrębnego przedmiotu oceny pod kątem abuzywności (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2023 r., II CSKP 820/23 i z dnia 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22 oraz powołane tam dalsze orzecznictwo).

Chybione okazały się także te zarzuty skargi kasacyjnej, w których zarzucano zaniechanie reinterpretacji umowy pożyczki w taki sposób, który umożliwiałby ustalenie kursu wymiany na poziomie kursu średniego określanego przez NBP, względnie sugerowano – z tym samym skutkiem – odwołanie się do ustalonych zwyczajów (art. 56 k.c.) lub zastąpienie niedozwolonych postanowień umownych przepisami prawa (art. 358 § 2, art. 24 i art. 32 ustawy o NBP) (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2022 r., II CSKP 794/22 i z dnia 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22). W taki sam sposób należało ocenić zarzut naruszenia art. 267 TFUE w związku z art. 6 dyrektywy 93/13, które miało zdaniem pozwanej polegać na

zaniechaniu poinformowania powoda o skutkach nieważności umowy. Przepis art. 267 TFUE ustanawia kompetencję Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej do dokonywania wykładni traktatów unijnych i unijnego prawa wtórnego w odpowiedzi na pytania prawne przedstawiane przez sądy krajowe państw członkowskich. Niejasne jest tym samym, w jaki sposób naruszenie tego przepisu – w powiązaniu z art. 6 dyrektywy 93/13 – mogłoby łączyć się z zaniechaniem poinformowania powoda-konsumenta o skutkach uznania umowy pożyczki za nieważną.

Bez względu na to, pozwana nie wykazała, w czym – z uwzględnieniem aktualnego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w kwestii zakresu roszczeń, których kredytodawca może dochodzić od konsumenta-kredytobiorcy w związku z upadkiem umowy kredytu (pożyczki) na skutek stwierdzenia w niej niedozwolonych postanowień (por. powołany już wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 15 czerwca 2023 r., C-520/21, a także postanowienia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 11 grudnia 2023 r., C-756/22, *Bank Millennium przeciwko ES, AS*, ECLI:EU:C:2023:978 i z dnia 12 stycznia 2024 r., C-488/23, *mBank S.A. przeciwko KŁ, JŁ*, ECLI:EU:C:2024:45) miałyby się wyrażać realnie niekorzystne konsekwencje stwierdzenia nieważności spornej umowy dla powoda i w jaki sposób zaniechanie poinformowania o nich powoda mogłoby wpłynąć na wynik postępowania. Dostatecznego wyjaśnienia w tej materii nie stanowiło wyrażone wzmiankowo przez pozwaną przypuszczenie, że powód mógłby w swej intencji oczekiwać odzyskania spełnionych przez siebie świadczeń bez konieczności jakichkolwiek dalszych rozliczeń z pozwaną.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ i art. 98 § 1-1¹, art. 108 § 1, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

Roman Trzaskowski

Paweł Grzegorzczak

Karol Weitz

(K.G.)

[SOP]

